

СТАНОВИЩЕ

от д-р Красимира Ангелова Чакърова,
доцент в Катедрата по български език на Филологическия факултет в ПУ „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'
в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки;

професионално направление: 2.1. Филология;

докторска програма: Български език (Съвременен български език – морфология)

Автор: Десислава Минчева Димитрова

Тема: „Морфологичната категория състояние на действието в българския език (българските перфектни форми) и перфектът в западноевропейските езици (френски, английски, немски) в партиципиален контекст“

Научен ръководител: доц. д.ф.н. Константин Иванов Куцаров

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № Р33-3213 от 23.07.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационния труд на Десислава Минчева Димитрова на тема „Морфологичната категория състояние на действието в българския език (българските перфектни форми) и перфектът в западноевропейските езици (френски, английски, немски) в партиципиален контекст“ за придобиване на образователната и научна степен **‘доктор’** в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Български език (Съвременен български език – морфология). Докторантката е представила комплект материали на хартиен (и електронен) носител, които са съобразени с изискванията на Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски”.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд е посветен на въпроса за граматичната експликация на значението резултативност в съвременния български език и спецификите му в съпоставка с т.нар. перфектност в три популярни западноевропейски езика – френски, английски и немски. Изборът на чуждите езици не е самоцелен, а се обуславя от факта, че и в тях е налице акционнорезултативно противопоставяне, на чийто фон биха могли да се открият особеностите на българския език. Изследването е актуално, тъй като съдържа ценни наблюдения както върху спецификата при граматикализацията на резултативността в сравняваните езици, така и върху твърде комплицирания от теоретична гледна точка въпрос за разликата между значенията перфектност и перфективност.

3. Познаване на проблема

Дисертантката познава много добре проучванията върху същността на перфектните форми в българския език и трите западноевропейски езика. Доказателство за това е задълбоченият и на места критичен преглед на библиографските източници (български и чужди), осъществен в първите две глави от дисертацията. Специално внимание е отделено на възгледите на К. Куцаров за партиципиалната категория *състояние на действието*, на които е базиран цялостният съпоставителен анализ.

4. Методика на изследването

Смятам, че използваните в дисертацията методи на изследване – „синхронно описание, контрастно наблюдение и анализ, формално-семантичен подход, систематизиране, обобщение“ (стр. 7) са дали надеждни резултати. Отлично впечатление правят включените в изложението графични модели и диаграми, които допълват теоретичните изводи.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд на Десислава Димитрова е в обем 338 стр. и е структуриран в увод, четири глави, заключение (общо 264 стр.), библиография, списък на ексцерпираните източници и две приложения. Респектираща по обем е библиографията, съдържаща 159 заглавия на трудове, свързани с разглежданата тема (108 на кирилица и 51 на латиница).

На практика това е първото българско лингвистично изследване, в което идеята за съществуването на самостоятелна партиципиална категория „състояние на действието“ (терминът е на К. Куцаров) се верифицира през призмата на контрастивния анализ.

Високо оценявам факта, че авторката е съумяла да се справи с голямото предизвикателство да се запознае задълбочено с основната част от френските, немските и английските граматика и специализирани изследвания по темата и да ги представи в систематизиран вид през призмата на собствената си концепция, независимо че не е тесен специалист по никой от споменатите чужди езици. Изпълнението на подобна задача изисква не само постоянство, воля и сериозна мотивация, но и широка лингвистична ерудиция.

Приноси са наблюденията върху релацията перфективност – перфектност и е доказано убедително, че няма знак за равенство между перфектните форми в трите западни езика и свършения вид в българския език. Представено е оригинално виждане за статута на форманта *-л* в структурата на българските резултативни причастия.

Като много сполучливо определям решението да се ексцерпират резултативните форми от „Малкият принц“ на Екзюпери с цел те да бъдат съпоставени с преводните им съответствия на останалите три езика. Така се открояват по-отчетливо случаите на междуезикова симетрия и асиметрия и се потвърждават (и онагледяват) основните теоретични изводи, направени във втора и трета глава.

Някои постановки в изложението обаче пораждаат възражения. Такова например е твърдението, че страдателните причастия в българския език са немаркирани по резултативност. Достатъчно е да разгледаме няколко примера за медийни заглавия, в които това значение се носи именно от пасивните причастия (при изпускане на спомагателния глагол) – срв.: *Пешеходният мост **заложен** в банката* (в. Марица, 15.04.2016); *Мексикански журналист **намерен** убит с хладно оръжие* (<https://debati.bg>, 25.08.2019) и др. Аналогична възможност за пропускане на спомагателния глагол и съхраняване на резултативната семантика не съществува в примери с минали деятелни причастия – срв.: *Главният прокурор **е наградил** окръжния прокурор на Кърджали за отлични резултати в работата* (<https://dariknews.bg>, 17.08.2017) (резулт.) ≠ *Главният прокурор **наградил** окръжния прокурор на Кърджали за отлични резултати в работата* (преизк.).

В заключение бих могла да обобщя, че макар собствената ми концепция за глаголното значение резултативност в съвременния български език да се различава от гледната точка на дисертантката и на нейния научен ръководител, определям представения дисертационен труд като оригинално научно съчинение, което се отличава с последователност при прилагането на базисната теория, непротиворечивост на аргументите, актуалност на емпиричните данни и най-важното – лична позиция на изследователя. Теоретичните изводи са ясно формулирани, демонстрирани са умения за ексцерпция и стратификация на таксономичния материал, както и точен усет към езиковите детайли.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Имах възможност да общувам с Десислава Димитрова по време на следването ѝ в магистърската програма „Актуална българистика“, както и в хода на съвместната ни работа със студентите от направление „Педагогика на обучението по български и чужд език“, с които тя провежда семинарни занятия. Впечатлена съм от високото ѝ чувство за отговорност, всеотдайността ѝ към научната и преподавателската дейност и задълбочените ѝ интереси в областта на българската лингвистика. По мое мнение както настоящият дисертационен труд, така и петте статии по избраната тема, включени в престижни рецензирани сборници и периодични издания, представляват несъмнен личен принос на докторантката и потвърждават евристичния ѝ талант.

7. Автореферат

Авторефератът (33 стр.) отразява адекватно съдържанието на дисертацията. Проличава уменията на докторантката да синтезира наблюденията си върху емпиричния материал, да изгражда ясно, точно, стегнато и стилистично издържано научно изложение. Научните приноси са коректно формулирани.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Направените в дисертационния труд наблюдения са важни за теорията на превода, тъй като са потърсени българските лингвистични съответствия на френските, немските и английските перфектни форми и инфинитивни резултативни конструкции. От друга страна, изводите от анализа имат и ценна практико-приложна стойност, тъй като могат да бъдат използвани при преподаването на български език като чужд, както и в процеса на обучение по всеки от трите западноевропейски езика. Бих препоръчала на авторката да представи резултатите от своето изследване и в издания, реферирани в международни бази данни, за да се осигури по-голяма „видимост“ на нейните идеи и постижения.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като имам предвид всички споменати достойнства на текста, както и цялостните си впечатления от качествата на дисертантката, убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Десислава Минчева Димитрова образователната и научна степен „доктор“.

06.09.2020 г.,
гр. Пловдив

Изготвил становището:
(доц. д-р Красимира Ангелова Чакърлова)